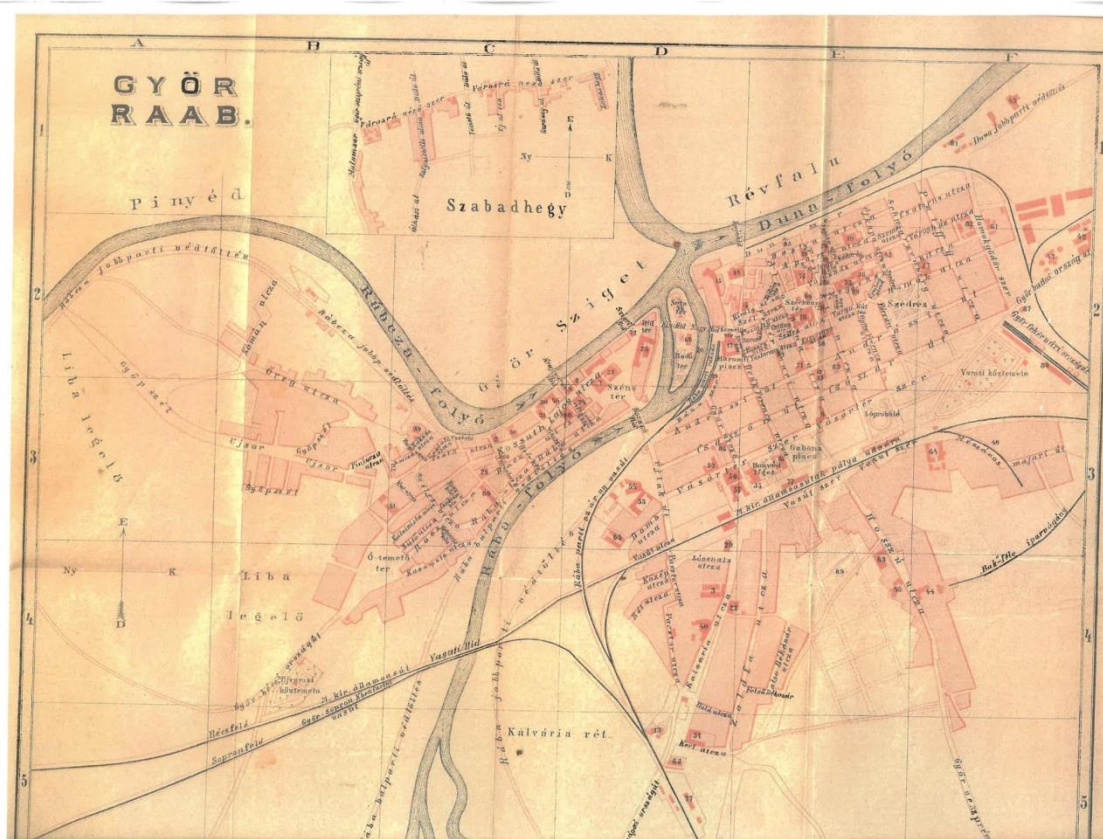

STIRLING TÓBIÁS SZAPPAN- ÉS MARGARINGYÁRA

Emlékhely címe: Kossuth u. 36.

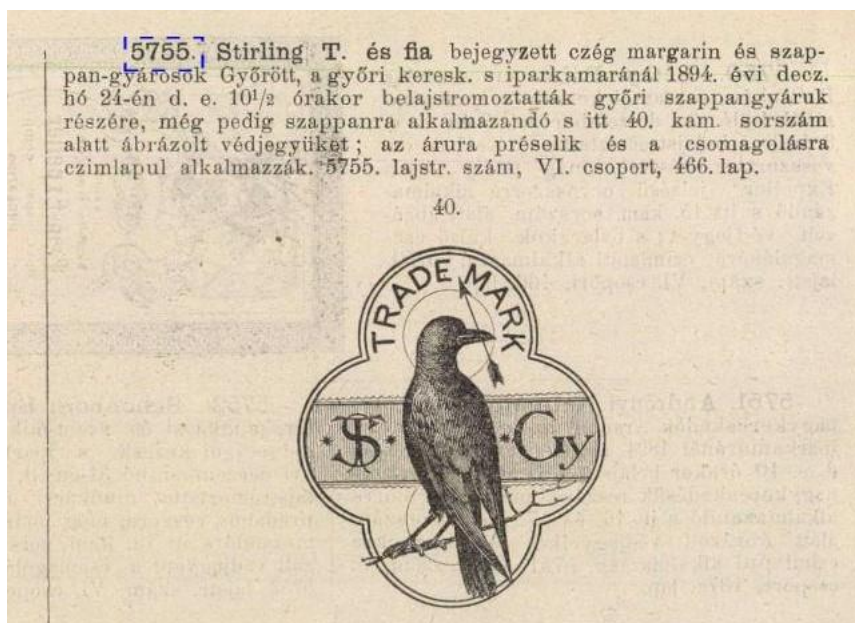
Rövid ismertető: A Stirling Tóbiás és Fia cég Győr egyik legrégebbi gyára volt. Az 1840-es években bőrfeldolgozással foglalkoztak, azonban ez megszűnt. 1869-ben viszont megalapították margarin- és szappangyárukat, majd 1873-ban gőzdarálójukat. 1908-ban a Schreiber D. és Fiai cég megvásárolta a csődbe jutott Stirling-féle gőzmalmot, mely búzaörlésen kívül köleshántolással is foglalkozott.

Részletes cégtörténet:

Forrás: WOERL Leo, Kalauz Győr város és környékén, Würzburg–Bécs, 1893, o. n.

A Stirling margarin-gyár a C3-on látható 46-os számmal

Forrás: Központi Értesítő, 20. évf., 33. sz. (1895. április 14.), 592.

A Stirling Tóbiás és Fia cég Győr egyik legrégebbi gyára volt. Az 1840-es években bőrfeldolgozással foglalkoztak, azonban ez megszűnt. 1869-ben viszont megalapították margarin- és szappangyárukat, majd 1873-ban gőzdarálójukat.

A cégalapító Stirling Tóbiás jelentős szereplője volt Győr 19-20. századi gazdasági életének. Elnöke volt a Győri Általános Hitelbanknak, igazgatósági tagja a Győrvárosi és Megyei Takarékpénztárnak, a Győri Lloyd Kereskedelmi Testületnek, tagja a törvényhatósági bizottság pénzügyi választmányának, alelnöke az 1884-ben alakult Győri Szeszgyár és Finomító rt.-nek, oszlopos beltagja a Kereskedelmi és Iparkamarának, egyik kezdeményezője és vezetője a Győri vízvezetéki rt.-nek, igazgatója a Győri Gőzhajózási Társaság utódjának, a Magyar Gőzhajózási rt.-nek.

A Stirling-gyárban a margarin gyártásához megtisztították a zsír-faggyút, és az így előkészített zsírból történhetett meg a vaj gyártása. A franciák találmánya volt a marhafaggyúból készített margarin, illetve művaj-gyártás, az első ilyen gyárat 1873-ban állították fel. Ehhez képest alig két évvel később már Győrött is folyt marhafaggyú margarinná történő feldolgozása. A Stirling-üzemben kezdetben egyszerű berendezésekkel, főként kézi munkával dolgoztak, és a helyiségeket igen tisztának minősítették.

Az 1890-es években a gyárban egy művezető és négy állandó munkás egy 8 LE-s géppel aprította a marhafaggyút, melyet a helyi piacról, valamint Pozsonyból, Komáromból és Moson megyéből szerzetek be. Évente mintegy 3-4000 mázsa marhafaggyút dolgoztak fel, Pozsonyból évente átlagosan 1500 mázsa érkezett. Majd ezek feldolgozása után 1000-12000

mázsa tiszta margarint állítottak elő, melyet továbbadtak a külföldi, osztrák, németalföldi, németországi művaj gyárak részére.

Az 1890-es évek végén azonban már nem a marhafaggyúgyártás, hanem az 1873-ban alapított évi 50 000 mázsa kapacitású kásagőzmalom lett a cég legfőbb üzletága. A kásamalmot 5 pár körre rendezték be, és évente mintegy 20.000 mázsa kölest hántott. Az ehhez szükséges alapanyagot egyrészt vasúton hozatták (4000 mázsa), a többit pedig a helyi piacon szerezték be, vagy vízen szállították. Az így elkészült terményből mintegy 8000-9000 mázsát Ausztriába és 400 mázsát Porosz-Sziléziába szállítottak. Emellett gyakori exportcélpont volt még a mai Bécs, Krems, Brünn, Ústí nad Labem, Jihlava, Trutnov, Jičín, Turnau, Reichenberg, Katowice, Mysłowice stb. volt. A malom különleges terméke a köleseleségliszt. Ezt a gluténmentes és teljes értékű fehérjét tartalmazó lisztet akkoriban még nem az egészséges táplálkozás jegyében, hanem inkább anyagi okokból fogyasztották a szegényebb néprétegek.

1897. márc. 26-án be is jegyezték, hogy „A közkereseti társaság üzletköre akként változik, hogy a társaság nyerstermény gabona és bizományi, úgy zsiradékgyári iparüzlet helyett kásagőzmalom zsiradék és szappan gyár iparüzletekkel foglalkozik.”

1897. márcz. 26. 1670. sz. 89/2	Stirling T. és fia T. Stirling et Sohn	Főtelep Győr	A közkereseti társaság üzletköre akként változik, hogy a társaság nyerstermény gabona és bizományi, úgy zsiradékgyári iparüzlet helyett kásagőzmalom zsiradék és szappan gyár iparüzletekkel foglalkozik. (Lásd 1884. évf. 22. számát.)
--	--	-----------------	---

Forrás: Központi Értesítő, 22. évf., 36. sz. (1897. május 2.), 443.

1897-ben a három üzletág már 60 munkást foglalkoztatott és az energiát egy 150 LE-s gőzgép szolgáltatta.

Forrás: Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, Fotógyűjtemény, 18754
Az üzem dolgozói, 1890-es évek végén

Forrás: Központi Értesítő, 21. évf., 61. sz. (1896. július 26.), 1049.

Forrás: Központi Értesítő, 21. évf., 61. sz. (1896. július 26.), 1049.

A Honi Ipar tudósítása szerint 1905 őszén néhány hentes, sertéskereskedő és szalámigyáros 300 000 korona alaptőkével margarin- és zsírfeldolgozó részvénytársaságot akart alakítani Győrben, amely Stirling Tóbiás és Fia cégét akarta felvásárolni. Az alapítás azonban egy időre kudarcba fulladt, így Stirling Tóbiás gyára maradt egyelőre a tulajdonosok kezén.

1908-ban a Schreiber D. és Fiai cég megvásárolta a csődbe jutott Stirling-féle gőzmalmot, mely búzaörlésen kívül köleshántolással is foglalkozott. Így számolt be erről a Molnárok Lapja: „A héten ismét megkondult a pusztulása vészharang egy egykor virágzó magyar ipartelep felett, mely egyik gyártási mellékágként a malomipart is üzte. A győri Stirling-féle árpagyöngy- és köleskása-malom ellen csődöt nyitottak, miután már ősz óta fizetéseképtelen volt a malom. A paszivák 600 ezer koronára rúgnak. A gyár a Dunántúl egyik legrégebbi ipartelepeinek egyike volt, margarin- és szappangyártással is bírt, örleményeinek pedig különösen Ausztriában volt kiterjedt piacza. A Stirling-féle gyár megszűnése ismét szomorú dokumentuma a hazai malomipar hanyatlásának...”

Érdekesség:

Az 1896-ban az ezredéves országos kiállításon Millenniumi Nagy Éremben részesült a „Stirling T. és fia, margarin- és szappangyár, Győr, jó termelés és versenyképességért.” „Stirling T. és fia kásagyöngy, Győr, versenyképességért” pedig Kiállítási Éremet nyert.

Irodalom:

EDVI Illés Sándor, A magyar királyi államvasutak és az üzemükben levő helyi érdekű vasutak áruforgalmi viszonyai, 2. kötet, Bp., 1896, 372, 374.

Gabonakereskedők, mint malomtulajdonosok, Molnárok Lapja, 15. évf., 46. sz. (1908. november 14.), 1146.

Győri Életrajzi Lexikon, szerk. GRÁBICS Frigyes, HORVÁTH Sándor Domonkos, KUCSKA Ferenc, Győr, 1999, 333.

Honi Ipar, 6. évf., 18. sz. (1905. szeptember 15.), 9.

Honi Ipar, 7. évf. 23. sz. (1906. december 1.) 15.

Honi Ipar, 8. évf., 3. sz. (1907. február 1.), 12.

HONVÁRI János, *Kis magyar ipartörténet, A győri szeszgyár története*, Bp., 1995, 31.

Iskolai értesítők, Budapest, Magyar Királyi Állami Felső Ipariskola, Bp., 1883, 38.

Közgazdasági Értesítő, 3. évf., 16. sz. (1884. április 17.), 533.

Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor és az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye, 3. kötet, szerk. MATLEKOVITS Sándor, Bp., 1897, 377, 379.

Molnárok Lapja, 15. évf., 11. sz. (1908. március 14.), 1.

SZABADY Béla, *Győr. sz. kir. város kialakulása*, Győri Szemle, Emlékkönyv Győr szabad és királyi rangra emelésének kétszázadik évfordulója alkalmával, 1943, 62.

Vasárnapi Lapok, 1897. június 27., 217.